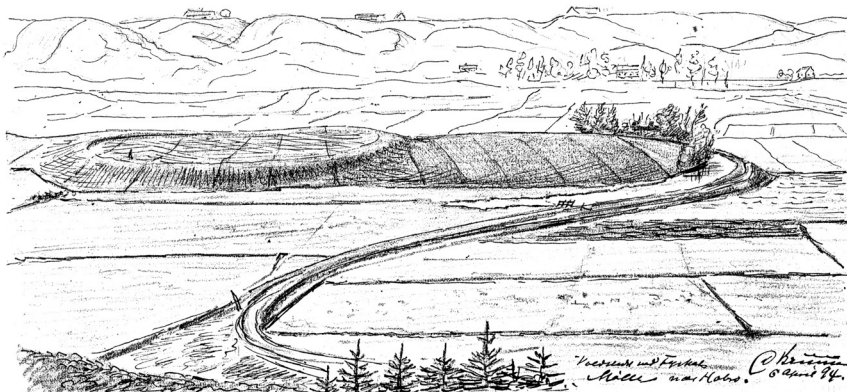

Den gemte verdensarv

Foto: Nordjyske Museer

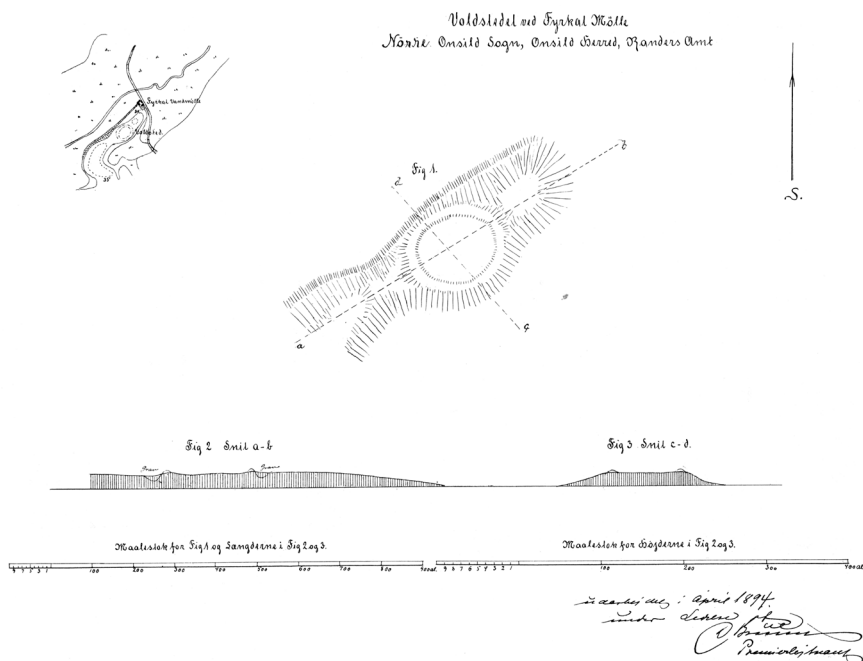
Af formidlingsinspektør Mette Lykkegård-Maes

En dag i 1894 drog Løjtnant Daniel Bruun ud til en jordvold lidt udenfor Hobro. Løjtnanten var på daværende tidspunkt udsendt af Nationalmuseet for at registrere fortidsminder i det danske landskab. Løjtnanten, der også var amatørarkæolog, havde nemlig et skarpt øje for fortidens levn. I 1894 var han dog på ingen måde klar over, at han stod oven på et af vikingetidens mest monumentale bygningsværker. Senere skulle det vise sig, at Daniel Bruun var stødt på Fyrkat – én af Kong Harald Blåtands danske ringborge.

Daniel Bruuns skitser af ringborgen Fyrkat fra 1894.

Kilde: Nationalmuseet.

I dag kender vi til fem ringborge: Aggersborg, Trelleborg, Fyrkat, Nonnebakken og Borgring. De er tilsammen så enestående, at de i 2023 blev anerkendt som verdensarv. Sammen fortæller de historien om et land i forandring. En tid hvor Kong Harald Blåtand samlede Danmark, og hvor Skandinavien gik fra at tro på de nordiske guder til at være en integreret del af Europas kristne kultur.

Fem ekstraordinære fortidsminder – én enestående verdensarv

Fyrkat finder man smukt og strategisk placeret på et næs tæt ved Hobro og Mariager Fjord. På lignende strategiske lokaliteter rundt omkring i Danmark, finder man de fire andre borg. De blev alle opført i slutningen af vikingetiden, nærmere bestemt i årene 970-980 e.Kr., hvor Harald Blåtand var konge over Danmark. I dag fremstår borgene kun som simple markeringer i landskabet. Under dem finder vi dog stadig sporene efter vikingetidens største bygningsværker. Der er tale om komplekse fortidsminder, der stadig den dag i dag er omgærdet af mystik.

Sammen har borgene stor betydning for forståelsen af Harald Blåtands regeringstid og grundlæggelsen af Danmark som ét samlet rige. Et rige, som var under pres fra såvel fremmede militærmagter som en ny tro.

Alene på grund af deres størrelse var alle borgene enormt ressourcekrævende konstruktioner at opføre. Deres strenge geometriske opbygning må desuden have adskilt dem markant fra samtidig arkitektur i det danske område. Kun en stærk centralmagt kan have stået bag så stort et forsvarsbyggeri. Set i lyset af dette, er de fem monumenter et markant symbol på Harald Blåtands magt.

Ringborgenes strategiske placering i landskabet kan også ses som et fysisk bevis på, at kong Harald Blåtand regerede over hele Danmark – præcis som han proklamerede på Jellingestenene. Eksistensen af ringborgene viser desuden, at en ny samfundsstruktur blev indført i slutningen af vikingetiden. Den ændrede Danmark, og bragte landet tættere på det kristne middelalderlige Europa.

Nær Hærvejen og Onsild ådal ligger Fyrkat strategisk placeret med udsigt til Mariager Fjord.

Foto: Nordjyske Museer

Spredt ud over Danmark finder man de fem ringborge, Aggersborg, Fyrkat, Nonnebakken, Trelleborg og Borgring.

Kort: Nordjyske Museer

Ringborgene er et meget fint eksempel på den viden og de historier, vores fortidsminder gemmer på. Viden, der er relevante for forståelsen af vores samfundsmæssige og kulturelle udvikling og diversitet. I forståelsen af dette opstod tanken om at få ringborgene optaget på UNESCOs verdensarvsliste. En liste, der anerkender og beskytter vigtig kulturarv. Samtidig er UNESCO en organisation med et højere formål.

UNESCO - organisationen, der vil skabe fred i verden

Første halvdel af det 20. århundrede var en tid, som var præget af store forandringer. To store verdenskrige satte sine spor: alene under 2. verdenskrig gik mere end 70 millioner liv tabt, byer blev bombet, og verdensøkonomien lå i ruiner.

” Fordi krig begynder i menneskers sind, er det i menneskers sind, forsvaret for fred skal opbygges.

UNESCO

20. november 1946 holdt UNESCO deres første generalkonference i Sorbonne, Paris. Her underskrev Danmark sammen med 19 andre lande forfatningen.

Foto: UNESCO

Verdenssamfundet ønskede mere end noget andet varig fred, og i 1945 gik 37 stater derfor sammen om at danne UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. En international organisation, der skal fungere som samlingspunkt for verdens lande, hvor de kan mødes for at diskutere vigtige emner indenfor uddannelse, videnskab og kultur.

I UNESCO mener man, at samarbejdet omkring disse emner, er en væsentlig faktor for at skabe fred, og kulturarv er en essentiel del af organisationens arbejde. Store mængder kulturarv er blevet ødelagt under krige og konflikter, og verdenssamfundet har lært, hvor vigtig kulturarv er for vores samfund. Både i forhold til at samle og binde folk sammen, men også for at skabe forståelse omkring vores kulturelle diversitet. Kulturarv er derfor af mange grunde værd at beskytte og bevare.

UNESCO har gennem årene udviklet en række internationale konventioner, der skal værne om kulturarven. Den mest kendte er verdensarvskonventionen fra 1972. Formålet med denne er at bevare, beskytte og udbrede viden om natur- og kulturarv, der har en enestående universel værdi for menneskeheden.

I 1979 tilslutter Danmark sig aftalen. Med den kommer et sæt retningslinjer for, hvordan man kan passe på kulturarv, samt hvilken rolle, det kan have i samfundet. Konventionen er især kendt for verdensarvslisten.

Som medlem er man med til at løfte konventions formål ved at:

- Inkludere konventionens retningslinjer i den nationale lovgivning om natur- og kulturarv.
- Beskytte, bevare og udbrede viden om vigtig kulturarv.
- Undersøge om der, indenfor egne grænser, findes steder med en enestående universel værdi .
- Opskrive sådanne steder på en tentativliste, en opmærksomhedsliste med mulige verdensarvskandidater.
- Yde højst mulig beskyttelse af steder, der er optaget på verdensarvslisten .
- Tilbyde bistand til arbejdet med konventionen og dens medlemmer .
- Gøre natur- og kulturarv til en ressource for samfundet.
- Inkludere samfundet i arbejdet med at værne om vigtig kulturarv.

Stærke fortællinger – sårbare monumenter

I dag er 1223 steder rundt om i verden optaget på listen. 952 af disse steder dækker over kulturarv – heriblandt ringborgene. Og ligesom ringborgene, er en del af disse steder optaget som en såkaldt serie-nominering, hvor en optagelse inkluderer flere lokaliteter. Serienomineringer løfter sammen én fælles historie.

Verdensarv dækker over natur- og/eller kulturarv med en enestående universel værdi.

- Kulturarv
- Natur
- Natur- og kulturarv (blandet)

Kort: Nordjyske Museer.

Kulturarv spiller på mange måder en væsentlig rolle i vores samfund. Det er fortællingen om, hvordan og hvorfor vores samfund har udviklet sig. Den påvirker et samfunds identitet og selvforståelse. Fortidsminder er ligeledes fyldt med historier og viden, der er med til at give os et indblik i vores fortid og den arv, vi har fået med os. Mange steder er fortidsminderne dog truet af udvikling, krig, konflikt og klimaforandringer, og det er på mange måder skrøbelige monumenter, som kræver, at vi værner om dem. Netop dette er et UNESCO og konventionens formål.

Med en optagelse på verdensarvslisten får organisationerne bag stederne mulighed for at blive en del af et større netværk og få adgang til konventionens mange eksperter inden for området. Derudover bliver stederne både evalueret og kvalitetsvurderet før og efter optagelsen.

Vejen til verdensarv

Selve processen med at blive verdensarv er derfor også lang. I næsten 17 år har Nordjyske Museer haft en central rolle i arbejdet med at få ringborgene optaget på den prestigefyldte liste, der blandt andet inkluderer steder som Taj Mahal, Machu Picchu, Venedig, Pompeji og pyramiderne i Giza.

For at blive verdensarv, skal stederne først på en opmærksomhedsliste kaldet tentativlisten. Det er disse steder, der sidenhen kan gå hen og blive til verdensarv. Dette kræver dog først og fremmest,

at den enestående universelle værdi defineres. Det er den værdi, der beskriver et steds betydning for hele verdenssamfundet. Værdien kaldes også OUV, Outstanding Universal Value. Uden den kan stedet ikke blive verdensarv.

I Ringborgenes tilfælde består deres OUV i monumenternes enestående arkitektur, deres placering i landskabet og det faktum, at de er en væsentlig brik i dannelsen af den danske stat.

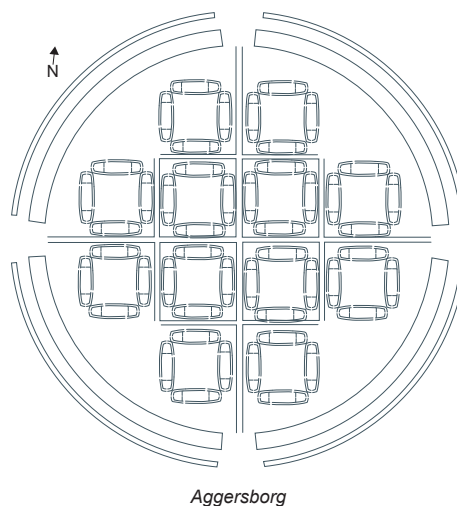
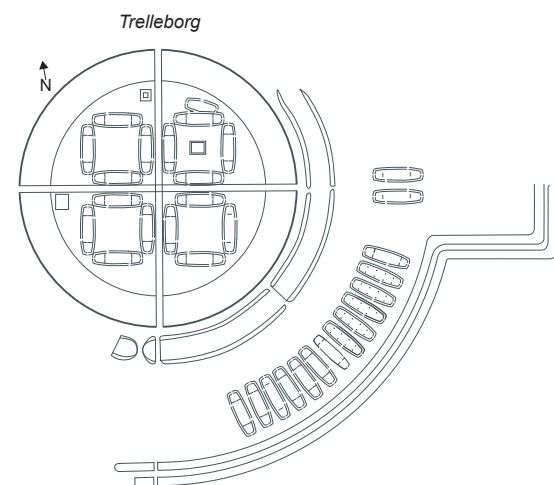
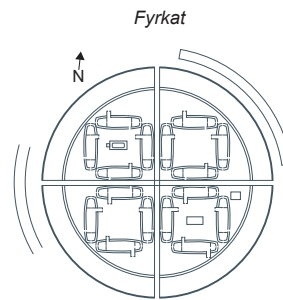
Derudover optages stederne ud fra en række kriterier. I alt findes der ti kriterier og mindst ét skal være opfyldt. Ringborgene er optaget under kriterie 3 og 4. Kriterie 3 anvendes om steder, der er et unikt eller exceptionelt vidnesbyrd på en kulturel tradition eller civilisation. Kriterie 4 anvendes om steder, der er enestående eksempler på bygningsværker, arkitektur eller landskaber, som illustrerer væsentlige overgange i menneskets historie.

Når kriterierne først er udvalgt, bedømmer eksperter fra UNESCOs tilknyttede hjælpeorganisationer om stederne bliver passet godt på, og om de lever op til konventionens standarder. Ved kulturarv er det ICOMOS, International Council on Monuments and Sites, der hjælper med at evaluere stederne.

I 2021 blev en 391 sider lang ansøgning sendt af sted, og søndag 17. september 2023 blev ansøgningen bedømt af verdensarvs-komiteen og ringborgene blev til verdensarv. Hermed har både ICOMOS, verdensarvs-komiteen og verdenssamfundet anerkendt ringborgens værdi og unikke fortælling.

At være verdensarv

At blive udnævnt til verdensarv kommer både med en række forpligtigelser og muligheder. Gennem det sidste år er borgene påbegyndt processen med at være verdensarv. Dette har allerede nu medført en række konkrete tiltag og nye tilbud – og endnu flere er på vej. Som besøgende vil man blandt andet kunne opleve nye udstillinger og formidlingstiltag. Samtidig viser lokalsamfundene og kommunerne en stor interesse i at bruge stederne som et

Ringborgenes præcise geometriske og skalerbare design er et vidnesbyrd på vikingernes evner indenfor arkitektur og militære konstruktioner. Illustration: Lars F. Thomsen. Efter Roesdahl, Sindbæk & Pedersen 2014.

samlingspunkt, hvor man kan mødes i et naturskønt område med en fantastisk fortælling. At være verdensarv er nemlig også en unik mulighed for at gøre kulturarven til en ressource – også for lokalsamfundet.

Det at være verdensarv er på mange måder en proces og en mulighed for at sætte et eksempel. Med de løbende evalueringer, en øget bevågenhed og et nationalt og internationalt team af eksperter bag sig, arbejder verdensarvskonventionen og medlemslandene sammen om at løse de udfordringer og trusler, der kan skade verdensarvsstederne.

De fem ringborge bliver fremhævet gennem deres status som verdensarv som eksempler på, at fortidsminder i det danske landskab gemmer på ekstraordinære historier, der kan have afgørende betydning for vores forståelse af Danmarks kulturelle og samfundsmæssige udvikling. Titlen som verdensarv viser, hvordan vi kan beskytte og synliggøre de sårbare, og nogle gange gemte, fortidsminder bag de stærke fortællinger.

Gennem de sidste omkring 150 år er ringborgene gået fra at være glemte og gemte til at være verdensarv, og deres fortælling er blevet bragt frem i lyset. Det er fortællingen om fem borge, der bandt Danmark sammen i en tid, hvor vikingernes kultur var under opbrydning, og landet rykkede tættere på det kristne middelalderlige Europa.

Over 300 mennesker var med til at slå ring om jordvolden lidt uden for Hobro 30. september 2023 for at fejre ringborgenes optagelse på verdensarvslisten.

Foto: Jens Stadsgaard